כי הא [א](דרבה) בר חמא כי הוו קיימי מקמיה דרב חסדא מרהטי בגמרא בהדי הדדי והדר מעייני בסברא אמר רבא [א]מאני משתיא במטללתא מאני מיכלא בר ממטללתא חצבא ושחיל בר ממטללתא ושרגא במטללתא ואמרי לה בר ממטללתא ולא פליגי [ב]הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה: ירדו גשמים: תנא [ג]משתסרח המקפה של גריסין אביי הוה קא יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא נשב זיקא וקא מייתי ציבותא אמר להו רב יוסף פנו לי מאני מהכא אמר ליה אביי והא תנן משתסרח המקפה אמר ליה לדידי כיון דאנינא דעתאי כמי שתסרח המקפה דמי לי ת"ר [ד]היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו [ה]היה ישן תחת הסוכה וירדו גשמים [ו]וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור איבעיא להו עד שיעור או עד שיאור ת"ש עד שיאור ויעלה עמוד השחר תרתי אלא אימא [ז]עד שיעור ויעלה עמוד השחר: משל למה הדבר דומה: איבעיא להו מי שפך למי ת"ש דתניא [ב]שפך לו רבו קיתון על פניו ואמר לו אי אפשי בשמושך ת"ר בזמן שהחמה לוקה סימן רע לכל העולם כולו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו והניח פנס לפניהם כעס עליהם ואמר לעבדו טול פנס מפניהם והושיבם בחושך תניא רבי מאיר אומר כל זמן שמאורות לוקין סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שמלומדין במכותיהן משל לסופר שבא לבית הספר ורצועה בידו מי דואג מי שרגיל ללקות בכל יום ויום הוא דואג [ג]תנו רבנן בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים לבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שישראל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה לוקה במזרח סימן רע ליושבי מזרח במערב סימן רע ליושבי מערב באמצע הרקיע סימן רע לכל העולם כולו פניו דומין לדם חרב בא לעולם לשק חיצי רעב באין לעולם לזו ולזו חרב וחיצי רעב באין לעולם לקה בכניסתו פורענות שוהה לבא ביציאתו ממהרת לבא וי"א חילוף הדברים ואין לך כל אומה ואומה שלוקה שאין אלהיה לוקה עמה שנאמר [1]ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים ובזמן שישראל עושין [ה]רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר [2]כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה עובדי כוכבים יחתו ואין ישראל יחתו [ו]ת"ר בשביל ארבעה דברים חמה לוקה על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה ועל משכב זכור ועל שני אחין שנשפך דמן כאחד ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין על כותבי [ח](פלסתר) ועל מעידי עדות שקר ועל מגדלי בהמה דקה בא"י ועל קוצצי אילנות טובות ובשביל ד' דברים נכסי בעלי בתים נמסרין למלכות על משהי שטרות פרועים ועל מלוי ברבית ועל

כי הא כו'. דכשמעתא איכא נמי ריהטא בלא טרחא ואיכא עיון בטרחא: **כי הוו קיימי מקמיה דרב חסדא.** בתר דאגמריניהו שמעתתא: **מרהטי בגמרא.** מה ששמעו מפיו דבר פלוני אסור דבר פלוני מותר: **והדר מעייני בסברא.** מה טעמו של דבר ואם יש להשיב כלום: **מאני משתיא.** כוסות: **במטללתא.** לפי שאינן מאוסים: **מאני מיכלא.** קערות לאחר שאכלו בהן צריך להוציאן: **לבר ממטללתא.** חוץ לסוכה: **חצבא.** כד של חרס ששואבין בו המים: **ושחיל.** דלי של עץ: **שרגא.** נר של חרס שקורין קרוסיי"ל: **סוכה קטנה.** של שיעור מצומצם ז' טפחים אסור להניחן בתוכה: **מקפה של גריסין.** ממהרת לקלקל בגשמים מעט: **ציבותא.** קסמין של סכך היה משיר על המאכל: רב יוסף מאניני דעת הוה דתניא בפ' ערבי פסחים (פסחים קיג:) שלשה חייהן אינן חיים הרחמנין והרתחנין ואניני הדעת שאינם יכולין לסבול שום דבר מיאוס ואמר רב יוסף כולהו איתנהו בי: **וירדו גשמים.** וירד מן הסוכה לגמור סעודתו בבית וכשיכב לו פסקו גשמים אין מטריחין אותו להפסיק ולעלות עד שיגמור: **איבעיא להו עד שיאור.** עד שיעלה עמוד השחר: **או עד שיעור.** משינתו הא אם הקיץ אפילו היה בחצי הלילה יקום משינתו ויעלה ויישן בסוכה: **הא שמע עד שיאור ויעלה עמוד השחר.** ועל כרחיך עד שיעור הוא דתניא בה דאל"כ מאי ויעלה עמוד השחר: **תרתי.** בתמיה שני דברים אלו הן סותרים זה את זה שיאור משמע שהאיר לו המזרח ועלה עמוד השחר משמע קודם לכן: **אלא.** על כרחך שיעור קתני וה"ק עד שיעור משיעלה עמוד השחר לאפוקי אם הקיץ משינתו בלילה דאין מטריחין ואם עלה השחר ולא ניעור אין מקילין אותו: **מי שפך למי.** עבד לרבו והכי קאמר משל לעבד שהיה עושה לרבו עבודות שאינו עובדו כהוגן כך בידוע שאין ישראל עובדין כשורה או דלמא הכי קאמר ושפך לו רבו קיתון על פניו לומר לא מלפני דאי אפשי בשמושך וירידת גשמים היא שפיכת קיתון ומכל מקום סימן קללה הוא ומיהו פירושא דמתניתין מיבעיא לן שפיכת הקיתון מאי היא ישיבת הסוכה או ירידת גשמים: **בזמן שהחמה לוקה כו'.** משום דאיירי הכא בסימני קללה נקט לה: **והניח פנס.** לנטירנ"א: **והושיבם בחשך.** כך כשהחמה לוקה אינה מאירה כל כך: **מפני שמלומדים במכותיהם.** כל מיני פורעניות הבאין בעולם יש להם לישראל לדאוג ולומר לא בא סימן זה אלא בשבילנו יותר משאר אומות מפני שהן רגילין ללקות יותר מכולם: **משל לסופר.** מלמד תינוקות: **ורצועה בידו.** להכות: **מי דואג.** אי זה מהן ירא שרגיל ללקות: **לוקה במזרח.** בבקר כשהחמה במזרח: **באמצע הרקיע.** בחצות היום כשעומדת בראש כל אדם: **לשק.** עשוי מנוצה של עזים והוא דומה לשחור: **חיצי רעב.** משחירין פנים: **לקה בכניסתו.** בשקיעתו: **פורענות שוהה לבא.** כדרך ששוהה הסימן להראות עד כלות היום: **ביציאתו פורענות ממהרת לבא.** כדרך שמיהר הסימן לבא: **ויש אומרים חילוף הדברים.** לקה בכניסתו ערבית פורענות ממהרת לבא שהסימן כשם שאין לו שהות לשמש ביום שסמוך לשקיעתו הוא כך אין שהות לפורענות לבא. ביציאתו שחרית פורענות שוהה לבא כשם שיש לחמה עוד שהות ביום: **אלהיה.** שרה המלך בעדה כגון סמאל שהוא שר של עשו: **אל דרך הגוים אל תלמדו.** לעשות כמעשיהם ומשתעשו רצונו מאותות השמים אל תחתו: **בשביל ד' דברים.** לא שמעתי טעם בדבר: **מאורות.** ירח וכוכבים: **כותבי פלסתר.** שטרות מזויפים ומכתבי עמל לשום דופי על אדם לכתוב כשמו מה שלא צוה: **מגדלי בהמה דקה.** מחריבין את הארץ שאין יכולין לשמרם מלרעות בשדה חביריהם: **ועל קוצצי אילנות טובות.** ואפילו הן שלהן שמשחיתין הן ונראין כבועטין בהקב"ה וברכתו שמשפיע טובו: **על משהי שטרות פרועים.** אללס כדי לחזור ולגבות פעם אחרת: **ועל מלוי ברבית.** שמלוין בעלי בתים לישראל ברבית וכתיב (משלי כח) מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו ואמרינן בב"מ (ד' ע:) כגון שבור מלכא שחונן בהן עניי נכרים:

מנא דמיכלא. קערות לאחר שאכלו בהן צריך להוציאם מן הסוכה משום מיאוס כך פירש בקונטרס וי"מ כגון קדירות ואגני דלישא וטעמא דכעין תדורו בעינן והני אין רגילין להיות בבית דירה אלא בית יש להם לבדם וכן פירש בה"ג כגון קדרי ושפודי וכי טוי וכי תפי: **ואמרי לה בר ממטללתא.** אין שרגא מעיינא דאחרים דמנא דמיכלא בר ממטללתא היינו בשעה שאין משתמש בהן דבשעת סעודה אוכל בקערה בסוכה אבל שרגא בעודו דולק ומשתמש לו לאורו אסור כדמוכח לקמן פרק לולב וערבה (ד' מח. ושם) דתנן גבי שביעי של חג גמר מלאכול לא יתיר סוכתו משום דאי מתרמי ליה סעודתא אכיל בגווה אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יום שמראה כמכין עצמו לקראתו למקום שיסעוד שם הלילה ואמרינן בגמרא אין לו מקום להוריד כלי וצריך לאכול (א) בה ביום טוב האחרון מה יעשה ויוכיח שאינו כמוסיף על המצוה לעשות סוכה שמונה ימים מדליק בה את הנר ומדחשיב לה היכירא בשעת הדלקה שמע מינה דאסור בחג ושמא היינו טעמא דמשום דמוקמינן בסוכה קטנה וחיישינן שמא תשרף סוכתו ותדע דהדלקה דוקא מדלא נקט מעייל את הנר כדנקיט התם מעייל בה מאני מיכלא:

הדרן עלך הישן

מסורת הש"ס

א) [נ"ל דרבא ורמי וכן העתיק בע"י] ובעל סה"ד הגיה דרמי בר חמא כי הוי קיימא וכו', ב) [לקמן מח.], ג) [תוספתא פ"ב], ד) [עי' פרש"י שבת קנד: ד"ה שמים בידי אדם], ה) מכילתא פ' בא, ו) שבת קנו., ז) [מס' ד"א פ"ב], ח) [כערוך ליתא פלסטר].

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואמרי וכו' וצריך לאכול שם בי"ט:

◆

מוסף רש"י

אי אפשי בשימושך. כלומר כשהגשמים יורדים לסוכה הכל יוצאין ונראה שאין הקב"ה חפץ שנשתמש לפניו (תענית ב.).

הדרן עלך הישן

◆

רבינו חננאל

כי הא דרבא בהדי רמי. כי הוו קיימי מקמי רב חסדא, הוו מרהטי לישנא דגמרא, והדר יתבי ומעייני בסברא. אמר רבא מאני משתיא במטללתא, מאני מכלא בר ממטללתא. שרגא שרי בסוכה גדולה, בסוכה קטנה חוץ לסוכה. ירדו גשמים מאמתי מותר ליפנות כו'. תנא משתסרח המקפה של גריסין. וכן אי הוה נשיב זיקא וקא מייתי ציבי באפיה, מותר ליפנות. ת"ר היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד, ופסקו גשמים, אין מטריחין אותו לעלות (א) עד שיאור ויעלה עמוד השחר. ירושלמי לא סוף דבר שתסרח מקפת גריסין. אלא אפי' מקפת כל דבר. תני כשם שמפנין מפני הגשמים, כך מפנים מפני השרב ומפני היתושין. רבן גמליאל ור' אליעזר היו נכנסין ויוצאין כל הלילה. חד מתלמידיהון דר' מנא הורי לחד מן קרובוהי דנשיא יצא אין מטריחין אותו לחזור, ולא שמע הא

עין משפט נר מצוה

סה א ב מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה ה טור ש"ע או"ח סי' תרל"ט ס"א:

סו ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ה:

סז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

סח ה ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז וכהג"ה:

◆

תורה אור השלם

1. וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ: שמות יב יב
2. כֹּה אָמַר יְיָ אֶל דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אַל תִּלְמָדוּ וּמֵאֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אַל תֵּחָתּוּ כִּי יֵחַתּוּ הַגּוֹיִם מֵהֵמָּה: ירמיהו י ב

◆

לעזי רש"י

קרושי"ל. מנורה.
לנטירנ"א. פנס.

◆

רבינו חננאל (המשך)

דרבן גמליאל ור' אליעזר. פיסקא לעבד שבא למזוג כוס [לרבו] ושפך הקיתון בפניו. תנא אמר לו אי אפשי בשמושך. תני מפני ד' דברים בעלי בתים לוקין ונמסרין למלכות. על שמשהין בידם שטרות פרועין, ושמלוין ברבית, ושפוסקין צדקה ואינן נותנין, ושספק בידו למחות ואינו מוחה. בזמן שמאורות לוקין סימן רע לאומות, משל למה הדבר דומה למלך שעשה סעודה [וכו']. בזמן שהחמה לוקה סימן רע לאומות, שהאומות מונין לחמה. לבנה לוקה סימן רע לשונאי ישראל, שישראל מונין ללבנה. לקו במזרח, סימן רע לבני מזרח. במערב, לבני מערב. באמצע, לכל העולם. לקה כמין דם, חרב בא לעולם. כמין שק, רעב בא לעולם. לקה בכניסתו, פורענות שוהה לבוא. ביציאתו, פורענות ממהרת לבוא. ויש אומרים חילוף. ובזמן שעושין רצון מקום, אין מתיראין מכל אלו. שנאמר, ומאותות השמים אל תחתו וגו'. הגוים יחתו ולא ישראל יחתו. ת"ר בשביל ד' דברים חמה לוקה, על אב בית דין שמת ולא נספד כהלכה, ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה, ועל משכב זכור, ועל שני אחים שנשפך דמן כאחת, ועל ד' דברים מאורות לוקין, על כותבי פלסטר, ועל מעידי שקר, ועל מגדלי בהמה גסה, ועל קוצצי אילנות טובים.

א) נראה דחסר כאן וצ"ל עד שיגמור סעודתו היה ישן תחת הסוכה וירדו גשמים וירד אין מטריחין אותו לעלות עד שיאור כו'.

Torah-Box.com diffusion du judaïsme aux francophones